

Kaczanowski, Krzysztof

Analiza anatomo-antropologiczna szczątków kostnych z Werszczyca st. 31, gmina Jarczów

Archeologia Polski Środkowowschodniej 6, 58-59

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRZYSZTOF KACZANOWSKI

**ANALIZA ANATOMO-ANTROPOLOGICZNA SZCZĄTKÓW KOSTNYCH
Z WERSZCZYCY ST. 31, GMINA JARCZÓW¹**

Grób nr 2

ów. C, gł. 30-32 cm, x – 195, y – 325.
nr inw. pol. 310/2000

Materiał kostny bardzo mało diagnostyczny, ze względu na pokrycie kości wytrąceniami mineralnymi.

Wyłącznie fragmenty kości mózgowcowej. Kości pokryte są ciemnymi, nie zmywalnymi wytrąceniami mineralnymi, utrudniającymi ocenę przynależności gatunkowej.

Typ wzajemnych relacji grubości istoty zbitnej zewnętrznej i wewnętrznej do środka wskazuje, z dużym prawdopodobieństwem, na przynależność do gatunku *Homo sapiens*.

Budowa kości jest delikatna.

Płeć: ??

Wiek: biorąc pod uwagę grubość kości i przyjmując, z bardzo dużym prawdopodobieństwem, przynależność gatunkową – człowiek, należy ocenić zgon na wiek około 2 do 4 lat.

Grób nr 3

ów. C, gł. 57-63 cm, x – 532-540 cm, y – 501-509 cm
nr inw. pol. 308/2000

Szkielet niekompletny, bardzo silnie zniszczony.

Mózgowcowe: fragmenty bardzo delikatnej mózgowcowej: jedna kość skalista, fragment kości potylicznej z nie zmineralizowanym kłykiem potylicznym. Fragment kości czołowej.

Twarzowcowe: brak.

Zęby: jeden związek prawego górnego zęba siecznego (i₁) o korzeniu zmineralizowanym w około 1/4 ostatecznego wymiaru.

Kości tułowi: jeden ułamek delikatnego żebra.

Kości kończyn: drobne nieliczne fragmenty trzonów kości kończyn, budowa bardzo delikatna.

Płeć: ??

Wiek: *Infans I* (zgon nastąpił w wieku 4 lub co najwyżej 5 miesięcy życia)

Grób nr 4/5

Szkielet prawie kompletny, bardzo silnie zwiędziały oraz uszkodzony mechanicznie.

Mózgowcowe: zwiędziała, rozbita i zdeformowana w stopniu nie pozwalającym na rekonstrukcję ani dokonanie po-

miarów. Przybliżony opis morfologii opiera się na analizie zachowanych fragmentów. Fragmenty te pozwalają stwierdzić, że czaszka była silnie wydłużona, średnio wysoka, w norma verticalis wcięcie czołowe zaznaczone miernie. Wyrastek sutkowaty średniej wielkości. Kresa karkowa wyraźnie wykształcona, szczególnie w części środkowej, gdzie wykształcony jest tzw. „dziób papuzi”.

Kości mózgowcowe są średnie do grubych, szwy czaszkowe są całkowicie wolne.

Po przyłożeniu fragmentu lewej kości jarzmowej można z całą pewnością stwierdzić, że oczodół był bardzo niski, owalny.

Twarzowcowe: zachowany jest fragment kości jarzmowej oraz fragment prawej kości szczękowej z zębami od I² do M¹. Krawędź dolna otworu gruszkowatego nosa była zapewne rozmyta, brak jest wykształconego dołu nadkłowego.

Zęby: prócz wspomnianych powyżej zachowanych w szczęcie górnej, luzem liczne zęby łącznie z M³. Powierzchnie zębów nie starte lub starcia jest słabe (1°). Nie stwierdzono zmian próchnicznych.

Szkielet postkranialny: reprezentowany jest przez wszystkie części szkieletu. Kości są masywne.

Pośród kości obręczy barkowej nie w pełni zmineralizowana jest nasada przymostkowa obojczyka. I krąg krzyżowy nie jest w pełni zrośnięty z pozostałymi.

Kość krzyżowa jest wąska, wydłużona i nie wygięta.

Spojenie łonowe typowe dla osobnika młodocianego, kąt podłonowy jest ostry.

V krąg lędźwiowy ma zdeformowany trzon, jest on nieco niższy po stronie grzbietowej.

Kości kończyn są masywne. Trzon kości piszczelowej jest spłaszczony (platykniemia).

Udało się dokonać pomiaru prawej kości ramiennej – 320 mm – oraz oszacować długość kości udowej równej około 470-480 mm. Na podstawie tych pomiarów dokonano oceny wysokości ciała.

Płeć: męska.

Wiek: *Juvenis* (około 18-20 lat).

Wysokość ciała: około 170 cm (wg M. Trotter i G. Glaser; za: Malinowski, Bożilow 1997).

Grób nr 6

Wszystkie kości, łącznie z zametrykowanymi jako „nr inw. pol. 318/2000, głębokość 72 cm, x - 740 cm, y - 395 cm”, są fragmentami tego samego szkieletu.

¹ Praca wykonana w ramach BW/IZ UJ.

Mózgoczaszka: liczne, duże, wtórnie zdeformowane kości puszkii mózgowej. Budowa delikatna.

Szwy czaszkowe są wykształcone. Trzon kości potylicznej nie był zrośnięty z łuską. Rozpoznano obie kości skaliste.

Brak możliwości odtworzenia morfologii puszkii mózgowej.

Na powierzchni kości pokrywowych puszkii mózgowej stwierdzono występowanie, śladowo zaznaczonej *hyperostosis porotica*, a na stropie oczodołu widoczna jest słabo wykształcona *cribra orbitalis*. Stwierdzone zmiany naczyniowe są dowodem zaburzeń rozwojowych, które mogły być przyczyną zgonu (Gleń i in. 1997).

Twarzoczaszka: fragment prawej, bardzo delikatnej kości jarzmowej.

Zęby: brak.

Kości tułowia: nieliczne fragmenty żeber, jeden trzon kręgu, który nie był zrośnięty z łukami. Wymiary bardzo małe.

Kości kończyn: uszkodzone trzony obu kości udowych, piszczelowej oraz trzon kości ramiennej (zametrykowany jako: nr inw. pol. 318/2000). Trzony budowy bardzo delikatnej, małych wymiarów (brak możliwości dokonania pomiarów), miały nie przyrośnięte nasady. Nasady zanikły.

Płeć: ??

Wiek: *Infans I* (zgon nastąpił zapewne nieco poniżej pierwszego roku życia).

Ilość osobników: jeden.

Grób 8

Szkielet niekompletny, zwietrzały w stopniu zróżnicowanym.

Kości są połamane. Większość przełomów jest stara, część z nich jest związana z eksploracją i transportem.

Mózgoczaszka: jeden niewielki fragment kości pokrywowej mózgoczaszki, zapewne kości ciemieniowej. Nie zachował się odcinek szwów.

Budowa, jak na osobnika dorosłego, średnia do delikatnej.

Twarzoczaszka: brak.

Zęby: jeden ząb stały, kieł dolny (C), budowy średniej do delikatnej. Starcie 3° stopień (ząb ten zainwentaryzowany jest jako: gł. – 69 cm, x – 329 cm, y – 1016 cm).

Kości tułowia: brak ? nie rozpoznano ? (fragment blaszki istoty zbitiej być może pochodzący z kości miedniczej ?).

Kości kończyn: liczne, zachowane we fragmentach, na ogół pozbawione nasad, trzony kości kończyny górnej i dolnej.

Budowa kości kończyn jest średnia do delikatnej. Zwraća natomiast uwagę gruba, a nawet bardzo gruba istota zbita trzonów kości. Zjawisko to obserwuje się przede wszystkim na przełomie, w wymiarach zewnętrznych cienkiej kości ramiennej. W kości tej, przy bardzo grubej istocie korowej jama szpikowa jest bardzo mała. Małe światło jamy szpikowej jest typowe dla szkieletów neolitycznych.

Płeć: ?? (żeńską ?).

Wiek: dorosły. Na podstawie stopnia starcia jedynego zachowanego zęba można go określić jako *Maturus*.

WARSTWA KULTUROWA:

ćw. C, gł. 50, x – 480, y – 305

nr inw. pol. 306/2000

Prawdopodobnie fragment trzonu kości dziecięcej, jama szpikowa niewykształcona.

Wiek: zgon okołoporodowy.

LITERATURA

Gleń-Haduch E., Szostek K., and Głęb H.
1997 Cribria Orbitalia and Trace Element Content in Human Teeth from Neolithic and Early Bronze Age Graves in Southern Poland, „American Journal of Anthropology”, 103: 201-207.

Malinowski A., Bożilow W.
1997 *Podstawy antropometrii. Metody, techniki, normy*, Warszawa-Lódź.

KRZYSZTOF KACZANOWSKI

AN ANATOMIC-ANTHROPOLOGICAL ANALYSIS OF BONE REMAINS FROM WERSZCZYCA, SITE 31, JARCZÓW COMMUNE

An anatomic-anthropological analysis was carried out on bone remains found in graves of the Corded Ware culture at site 31 in Werszczyca, Jarczów Commune. Human bones were identified in graves 2, 3, 4/5, 6 and 8 as well as in the cultural layer (field

inventory no. 306/2000). In grave 4/5 a very young individual was buried, while in grave 8, a middle-aged woman (?). The remaining bone fragments belong to children who had died at the age of *Infans I*.